

การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่บ้าน

วัฒนธรรมเวียงท่ากาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

Cultural Capital Development and Tourism Attraction Management for Culture

Village Wiang Tha Kan, San Pa Tong District, Chiang Mai Province

ธงชัย ภูวนาถวิจิตร^{1/*}

Thongchai Phuwanatwichit^{1/}*

^{1/}สถาบันและชุมชน ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200

^{1/}Department of Human Relation, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Chaing Mai Province 50200, Thailand

wadasan_@hotmail.com

(Received: 29 February 2016; Accepted: 4 May 2016)

Abstract : This study aimed to investigate cultural capital for tourism and destination management, cultural identity of the ethnic Yong, Kuen and Yuen of Wiang Tha Kan, and the plan for cultural capital development to creating cultural activities and destination management for culture village of Wiang Tha Kan, San Pa Tong district, Chiang Mai. The research was conducted with participation of the inside dimensions. A study was created containing mixed methodology research of qualitative and quantitative methods. The data collection methods used were focus - group, in - depth interviews, observations and questionnaire. The participants were people in Wiang Tha Kan. The study results based on content analysis and statistical analysis revealed that Wiang Tha Kan is approximately 1300 years old ancient city and was built around the 13th century in the King Atitayarath of Hariphunchai. There are 7 tourism aspects that a cultural capital can create for culture village. They are 1) History 2) Ethnic 3) Historic site 4) Antiques 5) Culture 6) Local wisdom elite and 7) Farming. Tourism attraction management and the cultural identity of the ethnic are overall at the high level. There are guidelines for developing cultural capital and destination management, using tourism as part of the development plan in the short term :1) the establishment of fund culture village Wiang Tha Kan. 2) creating the Homestead's Wiang Tha Kan. 3) the establishment of a learning culture and Lifestyle Chao Yong. The medium - term: 1) creating a culture Kuang Chao Yong Tha Kan and 2) the landscape dredging the moat and building a bridge over the moat, and the long - term: conservation and cultural heritage to the youth.

Keywords: Cultural capital, destination management

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเวียงท่ากาน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวยอง เซิน และชาวยองเวียงท่ากาน และแนวทางการวางแผนพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมด้วยการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรมเวียงท่ากาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากมิติภายในสู่ภายนอก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสม เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผสมผสานเชิงปริมาณ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึก สังเกตการณ์และแบบสอบถามจากประชาชนในเวียงท่ากาน วิเคราะห์เนื้อหาและสถิติวิเคราะห์ จากการศึกษา พบว่าเวียงท่ากาน เป็นเมืองโบราณ มีอายุราว 1,300 กว่าปี สร้างขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 13 ในรัชสมัยพระเจ้าอาทิตย์ราชกษัตริย์ผู้ครองแคว้นหริภุญไชย มีทุนทางวัฒนธรรมที่นำมาสร้างกิจกรรมและบริหารจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรมได้ 7 ด้าน คือ 1) ประวัติศาสตร์ 2) ชาติพันธุ์ 3) โบราณสถาน 4) โบราณวัตถุ 5) วัฒนธรรม 6) ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชุมชน และ 7) วิถีเกษตรกรรม มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีแนวทางการวางแผนพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในระยะสั้น ได้แก่ 1) การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านวัฒนธรรมเวียงท่ากาน 2) การสร้างกลุ่มโฮมสเตย์เวียงท่ากาน 3) การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวยอง ส่วนระยะปานกลางได้แก่ 1) การสร้างช่วงวัฒนธรรมชาวยองเวียงท่ากาน และ 2) การปรับปรุงภูมิทัศน์ ขุดลอกคูเมืองและสร้างสะพานข้ามคูเมือง ระยะยาว คือการอนุรักษ์และถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรมให้กับเยาวชน

คำสำคัญ: ทุนทางวัฒนธรรม การจัดการแหล่งท่องเที่ยว

คำนำ

การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรม นับได้ว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว ด้วยรูปแบบการท่องเที่ยวที่ต้องการนำเสนอและสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น จากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่ เพื่อเพิ่มคุณค่าแห่งการท่องเที่ยว (ธงชัย, 2558) ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้แลกเปลี่ยนและเรียนรู้ประสบการณ์ด้านต่าง ๆ กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงสภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ วิถีชีวิต

และเข้าร่วมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ชุมชนจัดขึ้นในโอกาสต่าง ๆ ก่อให้เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืนได้ (ธงชัย, 2557)

เวียงท่ากาน เป็นชื่อเรียกของเมืองโบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของที่ราบสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเส้นทางตะวันตกเฉียงใต้ เชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวกับอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ สันนิษฐานว่าสร้างประมาณพุทธศตวรรษที่ 13 ในสมัยพระเจ้าอาทิตย์ราชแห่งหริภุญไชยและสืบต่อมาจนถึงสมัยพญามังรายก่อนสร้างเมืองเชียงใหม่ ปัจจุบันโบราณสถานเวียงท่ากาน อยู่ในความควบคุมดูแลของสำนักงานศิลปากรที่ 8 จังหวัดเชียงใหม่และเป็นที่ตั้ง

บ้านท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรโดยส่วนใหญ่เป็นคนที่เรียกตนเองว่า “ชาวยอง” รองลงมาเป็นคนไทยจีนและชาวยวน / โยนก เนื่องจากในอดีตเมืองยองพร้อมด้วยเมืองอื่นใกล้เคียง ถูกกองทัพเมืองเชียงใหม่ เมืองลำปาง เมืองแพร่ และเมืองเชียงตุงเข้าตีในปี พ.ศ.2348 และถูกบังคับกวาดต้อนแบบ “เทครัว” คือมีทั้งเจ้าเมือง ขุนนาง พระสงฆ์และไพร่พลเมือง มาตั้งถิ่นฐานที่เมืองลำพูน (แสง, 2544) บนฝั่งแม่น้ำกว๋ง แม่น้ำทา เวียงป่าซาง และเวียงท่ากาน จึงทำให้คนลี้ภัยอพยพมาจากเมืองยอง สร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ โดยผูกพันกับเมืองที่จากมา เรียกตนเองว่า “ชาวยอง” (ธงชัย, 2558)

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงภาพรวมการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ที่ (สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่, 2557) พบว่าแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ 4 ปี (พ.ศ. 2557 - 2560) มีนโยบายสนับสนุนเพื่อสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สร้างสังคมแห่งวัฒนธรรม ความรู้ ภูมิปัญญา จิตสาธารณะ และพัฒนาศักยภาพคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริม และพัฒนาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดในการผลิต และการบริการเชิงธุรกิจอย่างมีคุณค่า ส่งเสริมวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่มีศักยภาพแต่ขาดความเข้าใจถึงผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกันทั้งภาครัฐ ประชาชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่มาจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ดังผลการศึกษาเรื่องความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว: กรณีเวียงท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง

จังหวัดเชียงใหม่ของ นกัค (2545) พบว่า ประชาชนเวียงท่ากานต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเฉพาะด้านการช่วยเหลือทางด้านแรงงานเท่านั้น แต่ไม่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา กำหนดกฎเกณฑ์ มาตรการที่ใช้สำหรับการท่องเที่ยว การทำงานกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ การประเมินผล และการหาแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งขัดแย้งกับข้อเท็จจริงต่อนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าเวียงท่ากานเป็นพื้นที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบ “หมู่บ้านวัฒนธรรม” แต่ยังขาดการวางแผนพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมจากฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีอยู่ ให้สามารถสร้างรายได้ รักษาไว้ซึ่งมรดกวัฒนธรรม และบริหารจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง พร้อมกับการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนกับชุมชนใกล้เคียง ให้สามารถรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงจากการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน และภูมิภาคของโลกอย่างยั่งยืนได้

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ (applied research) ด้วยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (mixed methodology research) ทั้งวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผสมผสานเชิงปริมาณ เป็นการศึกษาทุนทางวัฒนธรรม และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรม จากมิติภายในสู่ภายนอก ด้วยเทคนิคการวางแผนโดยวิเคราะห์ชุมชนด้วยความละเอียดอ่อน

(soft system analysis: SSA) เพื่อพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมของภาครัฐ ประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชียงตุง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประเด็นสำคัญ คือ

วัตถุประสงค์ที่ 1 มีเป้าหมายเพื่อต้องการทราบถึงประเด็นสำคัญ 3 ประการ คือ 1) สถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่เชียงตุง 2) บริบทของทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชียงตุง และ 3) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชียงตุง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และสถิติวิเคราะห์ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร ตำรา สื่อ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ การค้นคว้าข้อมูลทางระบบออนไลน์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลที่ได้จากวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม ประชากรที่ศึกษา คือ กลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของเชียงตุง ที่เข้าร่วมประชุม สนทนา กลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก รวม 34 คน ได้แก่ 1) สมาชิกกลุ่มอาสาสมัครการท่องเที่ยวเชียงตุง 2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่ บ้านเชียงตุง (รองประธานกลุ่มอาสาสมัครการท่องเที่ยวเชียงตุง) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน 3) ผู้อาวุโส 4) ประชาชนชุมชน 5) ผู้นำสตรี ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ประเด็นการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเชียงตุง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม โดยประยุกต์ใช้กรอบการประเมินองค์ประกอบต่อการจัดการการท่องเที่ยว ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (อ้างถึงในธงชัย, 2553) มี

องค์ประกอบ คือ ด้านการตลาดการท่องเที่ยว ด้านการแสวงหาและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ การให้บริการแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในเชียงตุง ที่ร่วมแสดงความคิดเห็น จำนวน 100 คน โดยผู้วิจัยเลือกใช้หลักการกำหนดตัวอย่างตามวิธีประมาณการกำหนดตัวอย่างของบุญชม ศรีสะอาด (อ้างถึงใน สุรพล, 2554) วิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

วัตถุประสงค์ที่ 2 มีเป้าหมายเพื่อต้องการทราบถึงประเด็น 3 ประการ คือ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวยอง เขินและชาวยอง (ยอนก) การนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไปใช้จัดการท่องเที่ยวของเชียงตุง และการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชียงตุง ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และสถิติวิเคราะห์ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม รวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 14 คน ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้กรอบการประเมินองค์ประกอบอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนของ Luigi and Peter (2009) มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) ปริมาณพลชุมชนประวัติศาสตร์ (territorial) 2) วัฒนธรรมชุมชน (cultural) 3) สิ่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชุมชน (historic) 4) ความเป็นพลเมืองของชุมชน (civil) 5) ลักษณะทางสังคมของชุมชน (social) 6) ความรู้สึกร่วมของชุมชน (spirit of a community) และ 7) การมีส่วนร่วมของชุมชน (participation civil organizations) รวมทั้งความ

คิดเห็นต่อการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไปใช้จัดการการท่องเที่ยวและการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของเวียงท่ากาน จึงนำมาวิเคราะห์ และประมวลผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อต้องการทราบถึงแนวทางการวางแผนพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรม โดยผู้วิจัยประยุกต์ใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยละเอียดของ ครรชิต (2554) โดยนำผลการศึกษาที่ได้มาดำเนินการ 8 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การหาปัญหาในสถานการณ์จริง มีประเด็น 2 ลักษณะ ๒ (ก)การหาปัญหา และ(ข) การเข้าสู่สถานการณ์ 2) การรู้สถานการณ์ที่เป็นจริง 3) การสร้างภาพที่พึงประสงค์ 4) การกำหนดช่องว่างหรือแนวทางในการดำเนินงาน 5) การหาข้อตกลงเพื่อกำหนดกิจกรรม / โครงการที่วางไว้ 6) การวางแผนการพัฒนาร่วมกันทั้งภาครัฐ ประชาชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 7) สมาชิกของชุมชน และภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อนำสู่ภาคปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีแผนการดำเนิน 3 ระยะ คือ ระยะสั้น ระยะปานกลาง ระยะยาว และ 8) การประเมินผล

ผลการศึกษา

จากการศึกษา พบว่า สถานการณ์และแนวโน้มของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเวียงท่ากานเพิ่มสูงขึ้น จากสถิตินักท่องเที่ยว (กรมการท่องเที่ยว, 2558) พบว่า ในปีพ.ศ. 2556 มีจำนวนนักท่องเที่ยวรวม 7,300 คน และในปีพ.ศ. 2557 มีจำนวนนักท่องเที่ยวรวม 9,150 คน โดยร้อยละ90 เป็นนักท่องเที่ยวภายในประเทศ ส่วน

ร้อยละ10 เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ต่อมาเวียงท่ากานได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน โดยกรมศิลปากร เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2545 ปัจจุบันอยู่ในความควบคุมดูแลของสำนักศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ มีการจัดการดูแล อนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ รักษาสภาพแวดล้อม และสอดส่องดูแลไม่ให้มีผู้บุกรุกโบราณสถาน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมศิลปากร องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง มีรถรางให้บริการนำเที่ยวเป็นจำนวน 2 คัน มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้ข้อมูลประวัติศาสตร์เวียงท่ากานแก่นักท่องเที่ยว 2 คน

ส่วนการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวซึ่งเป็นปัจจัยภายใน และภายนอกพื้นที่เวียงท่ากาน โดยใช้ตารางวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจัยภายใน (internal factors analysis summary: IFAS) และ ตารางวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก (external factors analysis summary: EFAS) ด้วยการวิเคราะห์ถ่วงน้ำหนัก โดยกำหนดเกณฑ์ระดับศักยภาพภายใน ได้แก่ จุดแข็งและจุดอ่อน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ โอกาสและอุปสรรค ของ Hill (1995); อ้างถึงใน ธงชัย, 2553) จากสรุปผลการศึกษา พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมถ่วงน้ำหนักที่ใกล้เคียงกัน (ปัจจัยภายใน เฉลี่ยรวม 4.50 และปัจจัยภายนอก เฉลี่ยรวม 4.65) โดยศักยภาพภายในและภายนอกของเวียงท่ากานอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นจุดแข็งของชุมชน และแก้ไขจุดอ่อนด้านการวางแผนพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม และการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เกิดเป็นรูปธรรม เนื่องจากชุมชนมีโอกาสจากความมีชื่อเสียงของเวียงท่ากานและการขยายตัวทางด้านการท่องเที่ยวจากการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน แต่ต้องเฝ้าระวังอุปสรรคที่เกิดจากการขาดการพัฒนากลุ่มเพื่อ

การท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมได้

สำหรับบริบทของทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเวียงท่ากาน พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือ “ทุนทางวัฒนธรรม” ที่สามารถนำมาจัดการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรม แบ่งออกเป็น 7 ด้าน คือ

1) ประวัติศาสตร์ เวียงท่ากานเป็นเมืองโบราณมีอายุราว 1,300 กว่าปี สร้างขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ 13 ในรัชสมัยพระเจ้าอาทิตยราชกษัตริย์ผู้ครองแคว้นหริภุญไชย

2) ชชาติพันธุ์ ประชากรโดยส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์ลื้อเรียกตัวเองว่า “ชาวยอง” / “คนยอง” เนื่องจากอพยพและถูกกวาดต้อนมาจากเมืองยอง และชาวเขินที่อพยพจากเชียงตุงเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณเวียงท่ากานเรียกตนเองว่า “คนเขิน” ส่วนชาวยวน / คนเมือง (โยนก) คือชาวล้านนา / ที่เรียกตนเองว่า “คนเมือง” เป็นกลุ่มคนที่เดิมอาศัยอยู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำกก เรียกว่า “แอ่งเชียงแสน” จังหวัดเชียงราย

3) โบราณสถาน เวียงท่ากานก่อนการตั้งถิ่นฐานของชาวยองเป็นที่ตั้งของเวียงเก่าขนาดใหญ่มีวัดท่า (ท่า ภาษายอง หมายถึง ไร่) เป็นป่า รกทึบ ต่อมาหน่วยศิลปากรที่ 4 กรมศิลปากรได้เข้ามาสำรวจในปีพ.ศ. 2531 - 2533 จากนั้นจึงได้ขึ้นทะเบียนวัดร้างต่าง ๆ ที่ได้สำรวจ และตั้งชื่อวัดตามสภาพสิ่งแวดล้อม รวมถึงประตูเมืองทั้งสิ้น 22 แห่ง

4) โบราณวัตถุ ที่ถูกขุดค้นพบบางส่วนเก็บรวบรวมไว้ที่วัดท่ากาน และบางส่วนได้นำมาจัดแสดงที่ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวและประชาชนที่สนใจได้ศึกษา ได้แก่ เครื่องเคลือบลายครามแบบจีน เป็นลักษณะของโถลายครามแบบจีนอยู่

ในช่วงราชวงศ์หยวนของจีน (พ.ศ. 1823 - 1911) ขุดค้นพบบริเวณลานวัดท่ากาน เครื่องปั้นดินเผา และโครงกระดูกมนุษย์ที่ขุดค้นพบในบริเวณเวียงท่ากาน

5) วัฒนธรรมที่ชาวยองเวียงท่ากานยังคงสืบทอดกันมาจากรากอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ การแต่งกาย ประเพณีและความเชื่อ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ประกอบด้วย ประเพณีการนับถือผี ประเพณีการเลี้ยงผี ประเพณีและพิธีกรรม และความเชื่อเรื่องการสืบชะตา ภาษาพื้นถิ่นและพื้นที่ใกล้เคียงใช้ในการสื่อสารซึ่งกันและกันในชุมชน คือ ภาษาของรวมทั้งภาษายวน (คนเมือง) อาหารชาวยองมีการสืบทอดภูมิปัญญา และประสบการณ์ที่มีคุณค่าเป็นความรู้ฝังลึกในตัวบุคคล ไม่ได้มีการรวบรวมหรือบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร (นิศรา, 2558) ด้านการถนอมอาหารและใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติมาสร้างเป็นตำรับอาหาร มีลักษณะใกล้เคียงกับอาหารลื้อ และอาหารล้านนาทั่วไป แยกประเภทอาหารจากลักษณะการปรุง คือ การจี (จี ภาษายอง หมายถึง การปิ้ง / ย่าง) 2) การนึ่ง (นึ่ง ภาษายอง คือ การอบไอร้อนจากการต้มน้ำเดือด) 3) การตำ (โขลก) 4) การอ่อม (อ่อม ภาษายอง หมายถึง การแกง / ต้มให้สุก) 5) การแอ็บ (แอ็บ ภาษายอง หมายถึง การหมก) 6) การต้ม 7) การลาบ (ลาบ ภาษาชาวยอง หมายถึง การสับเนื้อให้ละเอียด) 8) การยำ 9) การไค้ว (ไค้ว ภาษายอง หมายถึง การผัดให้สุกด้วยน้ำมันเล็กน้อย) 10) การอ่อง (อ่อง ภาษายอง หมายถึง การทำอาหารให้สุกโดยการเติมน้ำเล็กน้อยในอาหารและต้มให้สุกด้วยไฟอ่อน ๆ) 11) การจ้อ (จ้อ ภาษายอง หมายถึง การต้มแต่ใช้เวลาอันสั้น) 12) การล้า (ล้า ภาษายอง หมายถึง การยำปรุงรสด้วยเครื่องเคียง / พริกป่นกับเครื่องเทศ)

การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
ในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรมเวียงท่ากาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

13) การไล่ (ไล่ ภาษาของ หมายถึง คลุกให้เข้ากัน / ย่ำ) 14) การจ๋าว / ไ้้ม (จ๋าว / ไ้้ม ภาษาของ หมายถึง การผัดด้วยน้ำมันร้อนแล้วยกลงทันที) 15) การลุ่ม / จ๋อม (ลุ่ม / จ๋อม ภาษาของ หมายถึง การหมักให้ มีรสเปรี้ยว) 16) การหลาม (หลาม ภาษาของ หมายถึง การเผาอาหารด้วยไม้ไผ่โดยเติมน้ำเล็กน้อยเผาด้วยไฟ) 17) การจิ้น (จิ้น ภาษาของ หมายถึง การเจียวน้ำมัน) 18) การทอด 19) การป๋าม (ป๋าม ภาษาของ หมายถึง การนึ่งในน้ำเดือดด้วยไฟบนกระเบื้องด้วยไฟอ่อน ๆ) 20) การโลก (โลก ภาษาของ หมายถึง การ ลวกผักด้วยน้ำร้อนแล้วยกขึ้นทันที) 21) ข้าวซอย และ ข้าวเส้น (ข้าวซอย ภาษาของ หมายถึง เส้นก๋วยเตี๋ยว ซอยภาษาของ หมายถึง หั่นให้เป็นเส้น ส่วนข้าวเส้น ภาษาของ หมายถึง ขนมจีน) และ 22) การแอน (แอน ภาษาของ หมายถึง ย่างไฟ)

6) ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชุมชนซึ่งเป็น บุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาและนำภูมิปัญญามาใช้

ประโยชน์ในชุมชน ได้แก่ 1) ด้านประวัติศาสตร์ พิธีกรรมและความเชื่อ 2) ด้านดนตรีพื้นเมือง 3) ด้าน การแสดงและเครื่องแต่งกาย 4) ด้านหัตถกรรมโคม ล้านนา 5) ด้านงานประดิษฐ์เครื่องสักการะ 6) ภูมิปัญญาด้านอาหารชาวยอง

7) วิถีเกษตรกรรมลักษณะการท่องเที่ยววิถี เกษตรกรรมชุมชน คือ 1) การทำนา 2) การทำสวนลำไย 3) การเลี้ยงผึ้งในสวนลำไย และ 4) การทำเกษตร ผสมผสาน

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า การบริหารจัดการ แหล่งท่องเที่ยวเวียงท่ากานโดยภาพรวม มีความ คิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3.87 (Table 1) โดยการ วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด คือ 3.99 รองลงมาได้แก่ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การตลาดการท่องเที่ยว และการแสวงหาและสร้าง แหล่งท่องเที่ยวใหม่ ค่าเฉลี่ยรวม 3.92, 3.91, 3.78 และ 3.77 ตามลำดับ

Table 1 Shows the average mean on the destination management of Wiang Tha Kan, San Pa Tong district, Chiang Mai Province

Destination management	Total average of destination management	Level of destination management
Tourism marketing	3.91	High
Acquiring and creating a new tourist attraction	3.77	High
Providing new tourist attraction	3.78	High
Tourism development plan	3.99	High
Tourism Management	3.92	High
Total	3.87	High

Note: (1) Total average scores: The mean total scores of people opinions

(2) Destination management Levels: 3.51 - 5.00 = high; 2.51 - 3.50 = medium; 1.00 - 2.50 = low

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เวียง ท่ากาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 4.37 โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีค่าเฉลี่ยรวม

สูงที่สุดคือ 4.54 รองลงมาได้แก่ ความรู้สึกร่วมของ ชุมชน และปริมาณพลชุมชนประวัติศาสตร์ ค่าเฉลี่ยรวม 4.47 ส่วนความเป็นพลเมืองของชุมชน ลักษณะทาง

สังคมวัฒนธรรมชุมชนและสิ่งสำคัญทางประวัติศาสตร์
ค่าเฉลี่ยรวม 4.45, 4.37, 4.35, 4.29 และ 4.12
ตามลำดับ

การนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไปใช้จัดการ
ท่องเที่ยวเชิงทำทาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก
ได้แก่ อัตลักษณ์ด้านภาษา สถาปัตยกรรม อาหาร

ประจำกลุ่มชาติพันธุ์ เครื่องแต่งกาย การทอผ้า
ผลิตภัณฑ์ ทักษะ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ประเพณี ความเชื่อ การละเล่น และดนตรีพื้นเมืองของ
กลุ่มชาติพันธุ์ ทุกประเด็นมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ
มาก

Table 2 Shows the average mean on the cultural identity of the ethnic Yong, Kuen and Yuen of Wiang Tha Kan, San Pa Tong district, Chiang Mai province.

Cultural identity of the ethnic	Total average cultural identity of the ethnic	Level cultural identity of the ethnic
Territorial	4.45	High
Cultural	4.29	High
Historic	4.12	High
Civil	4.37	High
Social	4.35	High
Spirit of a community	4.47	High
Participation civil organizations	4.54	High
Total	4.37	High

Note:(1) total average scores: The mean total scores of people opinions

(2) cultural identity of the ethnic Levels: 3.51 - 5.00 = high; 2.51 - 3.50 = medium; 1.00 - 2.50 = low

การนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาจัดกิจกรรม
การท่องเที่ยวเชิงทำทาน พบว่า การจัดกิจกรรม
การท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน คือ แบบ 1 วัน
เช้าและบ่ายรวมค่าอาหาร (Figure 1 - 12) โดย
กิจกรรมช่วงเช้าเริ่มเวลา 08.20 น. ฟังบรรยายพิเศษ
เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน (Figure 1) ชม
พิพิธภัณฑ์ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวและวัดกลาง
เวียง (Figure 2) ขึ้นรถรางเพื่อชมโบราณสถาน
(Figure 3) เยี่ยมชมศูนย์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวยอง
(Figure 4) ชมโบราณสถานวัดป่าเป้า (Figure 5)
วัดหนองหล่ม วัดพระเจ้าก่า (Figure 6) บรรยายโดย

ปราชญ์ชุมชนบนรถราง ชมศูนย์หัตถกรรม และดนตรี
พื้นเมือง (Figure 7) ขึ้นรถรางเดินทางไปชม
โบราณสถานวัดอุโบสถและวัดหัวข่วง (Figure 8) กลับ
ศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว และรับประทานอาหาร
กลางวัน (Figure 9) ช่วงบ่ายเริ่มเวลา 13.05 น. ศึกษา
ศูนย์เรียนรู้การเกษตรแบบผสมผสาน (Figure 10) ขึ้น
รถรางเดินทางไปชมโบราณสถานวัดหนองสระ วัดกู่
ไม้แดงและประตูเมือง (Figure 11) ถึงศูนย์บริการ
ข้อมูลการท่องเที่ยวและเที่ยวชมวัดกลางเวียง
(Figure 12) เสร็จกิจกรรมเวลา 15.00 น.

การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
ในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรมเวียงท่ากาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

Figure 1 Tourist
Information Center

Figure 2 Wat Klang
Wieng

Figure 3 Tram tour

Figure 4 Culture and
lifestyle Chao Yong

Figure 8 Wat Ubosot

Figure 7 Crafts Centre

Figure 6 Wat Nong Lom

Figure 5 Wat Pa Pao

Figure 9 Lunch time

Figure 10 Integrated
Farming

Figure 11 Wat Ku Mai
Dang

Figure 12 Wat Klang
Wieng

Figure1-12. Shows the tourist activities in one day trip, morning and afternoon meals.

ส่วนแนวทางการวางแผนพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมด้วยการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรมเวียงท่ากาน โดยการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชนแบ่งออกได้ 3 ระยะ คือ ระยะสั้น เป็นการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านวัฒนธรรมเวียงท่ากาน สร้างกลุ่มโฮมสเตย์เวียงท่ากาน รวมถึงจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวยอง ระยะปานกลาง ได้แก่ การสร้างช่วงวัฒนธรรมชาวยองเวียงท่ากาน และการปรับปรุงภูมิทัศน์ สร้างสะพานข้ามคูเมือง

ส่วนระยะยาว เป็นการอนุรักษ์ และถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรมให้กับเยาวชนได้สืบทอดอย่างยั่งยืน

สรุป

บทสรุปสถานการณ์การท่องเที่ยวของเวียงท่ากานแสดงให้เห็นถึงศักยภาพทั้งภายในและภายนอกของเวียงท่ากานอยู่ในระดับสูง ด้วยการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นจุดแข็งของชุมชนและการแก้ไขจุดอ่อนด้านการวางแผนพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เกิดเป็นรูปธรรม ส่วนบริบทของทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาจัดการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรมประกอบด้วย 7 ด้าน

คือ ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ชุมชน นอกจากนี้วิถีเกษตรกรรม มีแนวทางการวางแผนพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะสั้น ด้วยการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านวัฒนธรรมเวียงท่ากาน สร้างกลุ่มโฮมสเตย์เวียงท่ากาน รวมถึงการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตจาวยอง ระยะปานกลาง ได้แก่ การสร้างช่วงวัฒนธรรมจาวยองเวียงท่ากาน การปรับปรุงภูมิทัศน์ ขุดลอกคูเมือง และสร้างสะพานข้ามคูเมือง ส่วนระยะยาว คือ การอนุรักษ์และถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรมให้กับเยาวชนได้สืบทอดอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. 2558. สถิตินักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเวียงท่ากาน. สำนักศิลปากรที่ 8, เชียงใหม่. 2 หน้า.
- ครรชิต พุทธิโกษา. 2554. คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ฉบับ บัณฑิต สมบูรณ์ . สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 21 หน้า.
- ธงชัย ภูวนาถวิจิตร. 2553. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการบนเส้นทางยุทธศาสตร์ R3A (เชียงราย - คุณหมิง). วารสารสมาคมนักวิจัย. 15(3): 43 - 60.
- ธงชัย ภูวนาถวิจิตร. 2557. การวางแผนจัดการการท่องเที่ยวชุมชนแบบยั่งยืนเพื่อรองรับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: กรณีศึกษาพื้นที่ชุ่มน้ำเวียงหนองล่อง อำเภอแม่จัน และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. มนุษยศาสตร์สาร 15(2): 132 – 164.
- ธงชัย ภูวนาถวิจิตร. 2558. แนวคิดสวัสดิการชุมชนบนฐานทรัพยากรชุมชน: ทางเลือกเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 4(2): 65 – 94.
- ธงชัย ภูวนาถวิจิตร. 2558. ศิลปะการจัดการเหมืองฝายลุ่มแม่น้ำฝายปัญญาคนยอง. CMUSR Magazine 3(3): 4-5.
- นภัศ วัฒนคุณ. 2545. ความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว: กรณีเวียงท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 96 หน้า.
- นิศรา จันทรเจริญสุข. 2558. แนวทางการจัดการความรู้ของธุรกิจชุมชน บ้านก๊วแลน้อยและบ้านก๊วแลหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 3(1): 49 - 56.
- สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่. 2557. ประชาสัมพันธ์และขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองเชียงใหม่สู่เมืองนิเวศ (ECO Village) ภายใต้แผนแม่บทการพัฒนาเชียงใหม่เมืองน่าอยู่. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://thainews.prd.go.th/web> (23 กันยายน 2557)
- สุรพล พรหมกุล. 2554. ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์. โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ. 248 หน้า.
- แสวง มาละแถม. 2544. คนยองย้ายแผ่นดิน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. 182 หน้า.
- Luigi, F.G. and N. Peter. 2009. Cultural Tourism and Sustainable Local Development. Ashgate Publishing Company Suite, England. 319 p.